

методів і засобів, серед яких повинні бути представлені методи мозкового штурму, вільних асоціацій, а також комплекс імітаційних завдань.

Принцип інтегративності освітніх впливів передбачає, що формування готовності майбутніх менеджерів до командної взаємодії повинно враховувати природну потребу особистості управління в систематизації розрізнених фактів про психологію колективної діяльності. Йдеться про необхідність вибудовування у майбутніх менеджерів міждисциплінарних зв'язків між знаннями гуманітарного профілю та психолого-педагогічними законами поведінки колективів. Виокремлення названих вище принципів формування готовності майбутніх менеджерів до командної взаємодії не претендує на вичерпність, адже процес професійного становлення фахівця й розвитку управління є динамічним і багатогранним. Представлені положення окреслюють лише основні орієнтири організації освітнього процесу, спрямованого на розвиток умінь ефективної командної роботи.

Список використаних джерел:

1. Belbin R. M. Management Teams: Why They Succeed Or Fail. Routledge, 2010. 193.
2. Crebert G., Patrick C-J., Cragolini V., Smith C., Worsfold K., Webb F. Teamwork skills toolkit. Griffith University, 2011. 43 с. URL: <https://www.coursehero.com/file/23311607/Teamwork-skills> (дата звернення 29.10.25).
3. Katzenbach J. R., Smith D. K. The Wisdom of Teams: Creating the High-performance Organization. Boston: Harvard Business School, 1993. 275.

Володимир Янчишин

здобувач третього (освітньо-наукового)

рівня вищої освіти,

спеціальності 231 Соціальна робота

Тернопільського національного педагогічного

університету імені В.Гнатюка

Науковий керівник: Віра Поліщук,

доктор педагогічних наук, професор

кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЮРИДИЧНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

В умовах посилення і активізації збройних конфліктів на міжнародній арені та війни росії проти українського народу цілком очевидним і беззаперчним стає той факт, що цивілізоване і безпечне існування світової спільноти і окремих країн у значній мірі залежить від здатності до безконфліктної взаємодій представників різних культур,

народів та їх готовності до безконфліктних, толерантних, ділових, професійних і культурних взаємин.

Рівень реалізації означених взаємодій і взаємин зумовлюється багатьма чинниками, в тому числі й рівнем міжкультурної компетентності фахівців юридичної сфери, які в силу особливостей професійної діяльності зреалізують і забезпечують ці взаємодії на різних рівнях. Сучасні трансформації українського суспільства, зумовлені воєнною агресією проти України, актуалізують потребу у підготовці високомобільних, професійно компетентних фахівців юридичної сфери, здатних ефективно діяти в багатокультурному середовищі.

У процесі дослідження ми опиралися на наукові розвідки дослідників щодо тратування суті міжкультурної компетентності (О. Пришляк [3]), її структурних компонентів (О. Байбакова [1], Н. Самойленко [8]); концепцій, підходів, моделей і практик її формування (Н. Рабецька [6]); порівняльного аналізу досвіду упровадження інноваційних стратегій викладання міжкультурної комунікації у закладах вищої освіти (О. Пришляк, М. Джаммал, Е. Мушеану, П. Оленчук [4]).

На основі аналізу опрацьованих нами джерел виявлено, що дослідники дотримуються різних підходів щодо трактування суті, складових компонентів і способів/моделей/технологій формування міжкультурної компетентності. Нам імпонують підходи науковців, які тратують міжкультурну компетентність як: ідеологію, яка забезпечує/лежить в основі мирного співіснування людей в міжкультурному суспільстві (О. Пришляк [3], Н. Рабецька [6]); як ідентичність, що на основі інтеграції цінностей, компетентностей, моделей і способів поведінки забезпечує мирне співіснування культурного плюралізму у мультикультурному світі (О. Байбакова [1], Н. Бідюк [2], Н. Самойленко [8]).

На основі аналізу наукових розвідок, ми дійшли узагальнення, що міжкультурну компетентність майбутніх фахівців юридичної сфери доцільно тратувати як інтегративну характеристику, що охоплює систему знань про культурні особливості різних соціальних груп, умінь міжкультурної взаємодії та готовність до толерантного й етичного правозастосування. У сучасних умовах формування міжкультурної компетентності майбутніх юристів набуває особливого значення, оскільки вони в силу об'єктивних обставин працюватимуть з представниками інших націй і культур – військовими іноземних підрозділів, переміщеними особами, біженцями, волонтерами, міжнародними правозахисниками та міжнародними експертами.

Вважаємо за доцільне зауважити, що незважаючи на відмінності щодо трактування суті, компонентів міжкультурної компетентності, моделей і технологій її формування, дослідники є однаковими стосовно того, що міжкультурну компетентність необхідно розглядати як критично важливу компетентність кожного фахівця і кожної людини XXI століття. Це зумовлено тим фактом, що власне міжкультурна компетентність лежить в основі їх успішної інтеграції у світовий мультикультурний простір і слугує вкрай

важливим фактором зниження негативних впливів інтеграційних, міграційних і глобалізаційних процесів, виступає важливою передумовою їх ефективної життєдіяльності й виконання професійних завдань і функцій у міжкультурному середовищі.

У контексті осмислення проблеми формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців юридичної сфери вважаємо за доцільне відімітити той факт, що в Україні у контексті нових викликів затверджено нові стандарти юридичної освіти (стандарти вищої освіти бакалаврського та магістерського рівнів зі спеціальності 081 «Право» (2022 р.) та стандарт вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» третього (освітньо-наукового) рівня, що відповідає рівню доктора філософії (2023р.), які зорієнтовані на забезпечення відповідності професійної підготовки майбутніх юристів в ЗВО України Європейським рамкам міжкультурної компетентності; співпраці і активізації академічної мобільності з університетами Європейського Союзу та підготовку до роботи у міжнародних структурах та міжкультурному середовищі.

На основі аналізу наукових напрацювань нами здійснено спробу визначити суть міжкультурної підготовки/міжкультурної освіти майбутніх фахівців юридичної сфери у ЗВО як процесу організованого і цілеспрямованого формування їх особистості в результаті впливу на світогляд (усвідомлення ціннісної значущості, неповторності кожної світової культури) і формування міжкультурної компетентності, що базується на визнанні, сприйманні духовно-культурних здобутків і особливостей інших культур і народів.

У практичному контексті метою міжкультурної освіти є формування міжкультурної компетентності майбутніх юристів як необхідної передумови і важливої складової їх життєвої самореалізації та успішної професійної діяльності у міжкультурній команді та міжкультурному середовищі.

Аналіз опрацьованої нами літератури і практики здійснення професійної підготовки майбутніх юристів у ЗВО слугує підставою для узагальнення, що логіка формування їх міжкультурної компетентності має носити системний характер і базуватися на постійному удосконаленні й оновленні змістово-технологічного забезпечення цього процесу.

Причому змістово-технологічне забезпечення має передбачати інтенсифікацію присутності міжкультурної складової в усіх видах професійної підготовки здобувачів освіти:

навчальній (через змістове збагачення загальноосвітніх і фахових навчальних дисциплін; інтеграцію засадничих положень міжнародного права у фахові дисципліни; залучення міжнародних лекторів та міжнародних експертів і практиків з прав людини (онлайн-гостьові лекції, вебінари);

практичній (через наповнення програм практичної підготовки цільовими завданнями конструктивного характеру, зорієтованими на роботу у міжкультурній

команді та у міжкультурному середовищі; забезпечення проходження практики в юридичних агенціях/інституціях, що передбачають роботу з представниками різних культур, моделювання реальних ситуацій міжкультурної взаємодії на семінарських і практичних заняттях);

науково-дослідній (через залучення здобувачів освіти до проведення наукових досліджень та розробок інноваційних проєктів з юридичної практики, активізацію міжнародної навчальної та наукової мобільності студентів і викладачів);

виховний (через долучення студентів до активностей з популяризації культурного різноманіття, участі у волонтерській діяльності) та самоосвітній (через участь у неформальній та інформальній освіті).

Закономірно, що удосконалення процесу формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців юридичної сфери в умовах воєнного часу має базуватися на використанні інноваційних технологій, зокрема цифрових платформ міжкультурної комунікації (Moodle, Zoom, Microsoft Teams), що допомагають забезпечити безперервність навчання та взаємодію учасників освітнього процесу в умовах кризових ситуацій. Удосконаленню процесу професійної підготовки сприяє використання віртуальних симуляцій та моделювання юридичних процесів у міжнародному контексті (електронні судові засідання, симуляційні модулі міжнародних переговорів, аналіз юридичних ситуацій і практик, онлайн-кейси із застосування міжнародного гуманітарного права тощо).

В умовах сьогодення набувають поширення технології проєктного навчання, активного використання тренінгів з міжкультурної компетенції, толерантності та антидискримінаційної комунікації; кейс-методу з опорою на міжнародні правові кейси; правові дебати, залучення технологій штучного інтелекту для перекладу, аналізу міжнародних документів, вивчення правових систем інших країн тощо. В умовах воєнного стану важливе значення має упровадження елементів змішаного та дистанційного навчання, оскільки значна частина здобувачів освіти – майбутніх юристів через воєнні дії перебувають у різних регіонах країни або за кордоном. Ця ситуація створює реальне міжкультурне освітнє середовище, сприяючи розвитку комунікативної толерантності і поваги до культурного різноманіття.

Застосування названих та інших інноваційних технологій сприяє розвитку у здобувачів освіти умінь аргументовано й виважено приймати рішення, обстоювати свою позицію, здатності до аналізу культурно зумовлених конфліктних ситуацій та правових позицій сторін, формує навички оперативної адаптації до роботи у міжкультурній команді та грамотного вирішення нестандартних професійних ситуацій у міжкультурному середовищі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного аналізу можемо констатувати, що у вирішенні завдань формування міжкультурної компетентності майбутніх юристів в сучасних умовах інноваційні технології стали

потужним інструментом; вони сприяють безперервності процесу професійної підготовки та інтеграції України до світового правового простору.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у площині розроблення та упровадження практико-орієнтованих цифрових рішень, які б дали можливість поєднувати міжнародний правозахисний досвід з актуальними потребами українських ЗВО.

Список використаних джерел:

1. Байбакова О. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи у вищих навчальних закладах США: дис.....канд. пед. наук. Ужгород, 2017.
2. Бідюк Н.М. Формування іншомовної професійної компетентності у студентів-іноземців в університетах Канади / Н. Бідюк // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. Педагогіката психологія: зб. наук. пр. / Чернів. нац. ун-т ім. ЮріяФедьковича. Чернівці, 2012. Вип. 617. – С. 3–8.
3. Пришляк О. Ю. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій: теоретичний контекст: монографія / за наук. ред. В. П. Кравця. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2021. 552 с.
4. Пришляк, О., Джаммал, М., Мушеану, Е., & Оленчук, П. (2025). Удосконалення практики викладання міжкультурної комунікації в університетах. *Академічні візії*, 2025. – Вип. 47. С. 37-48.
5. Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика : колективна монографія / за наук. ред. Н. Сизоненко. Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. 256 с.
6. Рабецька Н. Л. Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери у професійній підготовці: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.0004/ ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2018. 20 с.
7. Самойленко Н. Б. Теоретичні та методичні засади формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих педагогічних навчальних закладах; автореф. дис. ... д-ра пед. наук: НАПН України. Інститут вищої освіти. Київ, 2014.